

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Anja MAČEK

**ZAZNAVANJE SPREMEMB RABE PROSTORA MED
PREBIVALCI PODEŽELSKIH, OBMESTNIH IN
MESTNIH OBMOČIJ**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

Anja MAČEK

**ZAZNAVANJE SPREMEMB RABE PROSTORA MED PREBIVALCI
PODEŽELSKIH, OBMESTNIH IN MESTNIH OBMOČIJ**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**DETECTION OF LAND-USE CHANGES AMONG RESIDENTS OF
RURAL, PERI-URBAN AND URBAN AREAS**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2010

Diplomsko delo je zaključek univerzitetnega študija kmetijstvo in agronomijo. Opravljeno je bilo na Katedra za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora ter ekonomiko in razvoj podeželja Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Intervjuji so bili opravljeni naključno po Sloveniji.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorico diplomske naloge imenovala prof. dr. Majdo ČERNIČ ISTENIČ.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Ivan KREFT
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: prof. dr. Majda ČERNIČ ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: prof. dr. Marina PINTAR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Diplomsko delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn
DK UDK 711.14: 316.334.55 (043.2)
KG zaznavanje/spremembe/mesto/obmestje/podeželje
KK AGRIS E50/E51
AV MAČEK, Anja
SA ČERNIČ ISTENIČ, Majda
KZ SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI 2010
IN ZAZNAVANJE SPREMEMB RABE PROSTORA MED PREBIVALCI
PODEŽELSKIH, OBMESTNIH IN MESTNIH OBMOČIJ
TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP XI, 32, [2] str., 13 pregl., 1 sl., 1 pril., 48 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI Namen diplomske naloge je bil pridobiti informacije o zaznavanju sprememb rabe prostora. Zelene podatke smo pridobili s pomočjo strukturiranih intervjujev. V raziskavo je bilo vključenih 552 naključno izbranih intervjuvancev. Obiskali smo jih na njihovih domovih v novembru in decembru 2007. Glede na kraj bivanja smo jih razdelili v dve skupini, podeželsko in mestno območje. Ti dve območji smo v analizi podatkov primerjali med seboj. Razlike v zaznavi sprememb med prebivalci ruralnega in urbanega območja smo ugotavljali z metodami opisne statistike, kot je H_i^2 , s pomočjo katerega smo preverjali veljavnost ničelne (H_0) hipoteze, da se odgovori med intervjuvanci različnih območij ne razlikujejo. Rezultati intervjujev so pokazali, da prebivalci urbanih območij močneje opažajo zmanjšanje obsega kmetijskih zemljišč kot podeželani. Prav tako prebivalci mest zaznavajo rahlo povečano gozdnatost, medtem ko podeželani ne opažajo sprememb. Tako meščani kot tudi prebivalci podeželja se soočajo s povečano pozidavo in s tem tudi poseljenostjo. V primerjavi s preteklim obdobjem se je pri nas, kot so zaznali tudi vprašani, povečala tudi onesnaženost. Večina sodelujočih v intervjuju je s svojim krajem zadovoljna in si ne želi nobenih novosti. Peščica vprašanih pa si želi več družabnih dejavnosti, za katere so mnenja, da povezujejo prebivalce kraja. Zaznave in ocene sprememb v okolju med prebivalci različnih območij se razlikujejo, kar smo ugotovili s statistično analizo.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 711.14: 316.334.55 (043.2)
CX detection/change/urban areas/peri-urban/ rural residents
CC AGRIS E50/E51
AU MAČEK Anja
AA ČERNIČ ISTENIČ Majda
PP SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
PY 2010
TI DETECTION OF LAND-USE CHANGE BETWEEN RURAL RESIDENTS,
PERI-URBAN AND URBAN AREAS
DT Graduation Thesis (University studies)
NO XI, 32 [2] p., 13 tab., 1 fig., 1 ann., 48 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The purpose of diploma work was to found out how the inhabitants of Slovenia perceive the changes in the use of their environment. The data was acquired by the help of structured interviews. We included 552 randomly selected interviewees whom we visited at their homes in November and December 2007. According to the environment in which they live, we divided them into two groups - rural and urban areas. Analyzing the data, the two groups were compared. We determined the significance of the difference in perception of changes in their environment among the inhabitants of rural and urban areas by using the methods of descriptive statistics, such as H_i^2 , in order to verify the validity of the null hypothesis (H_0), namely, that the answers given by the inhabitants of different areas do not differ from one another. By applying the statistical analysis it was determined that the perception and evaluation of the changes in their environment do in fact vary among the inhabitants of rural and urban areas. The results of the interviews revealed that the inhabitants of urban areas more closely observe the reduction of agricultural land than the inhabitants of rural areas. Moreover, the inhabitants of urban areas also more closely observed the slight increase in forestation than the inhabitants of rural areas. However, both of the groups perceive the increased construction of buildings in their areas as well as dense population. They are also aware of the rise in pollution which increased in Slovenia compared to the past period. Most of the interviewees are satisfied with their residence and would not change anything. On the other hand, a few of the interviewees wish for more sociable activities in their environment for they believe they help the residents interact.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija	III
Key words documentation	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	IX
Okrajšave in simboli	X
Slovarček	XI
1 UVOD	1
1.1 NAMEN NALOGE	1
1.2 DELOVNA HIPOTEZA	1
2 PREGLED OBJAV	2
2.1 PRAVNI IN PROGRAMSKI OKVIR	2
2.2 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA	2
2.3 ŠTUDIJE O PROSTORSKEM VPLIVU	3
2.4 OKOLJSKA POLITIKA	3
2.5 SPREMEMBE RABE PROSTORA	4
2.6 URBANIZACIJA	6
2.7 ZARAŠČANJE	8
2.8 KAKOVOST OKOLJA	8
3 MATERIAL IN METODE	12
3.1 DOLOČITEV VZORCA IN ZBIRANJE PODATKOV	12
3.2 INTERVJU	12
3.3 ANALIZA PODATKOV	12
4 REZULTATI	14
4.1 OSNOVNI PODATKI O INTERVJUVANCIH	14
4.1.1 Struktura intervjuvancev po spolu, starosti, doseženi izobrazbi, zakonskem stanu, velikosti gospodinjstva, dejavnosti in materialnem položaju	14
4.1.2 Struktura intervjuvancev po kraju bivanja	15
4.2 ZAZNAVANJE SPREMEMB V OKOLJU	16
4.2.1 Prepoznavnost kraja	16
4.2.2 Obseg kmetijskih zemljišč	17
4.2.3 Obseg gozdnih površin	17

4.2.4	Obseg pozidanih zemljišč	18
4.2.5	Poseljenost na območju kraja	19
4.2.6	Onesnaženost okolja	19
4.2.7	Poglavitni vplivi na spremembe	20
4.2.8	Posledice sprememb na življenje ljudi v kraju	21
4.2.9	Osebna ocena sprememb	22
4.2.10	Spremembe oz. novosti	23
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	25
5.1	RAZPRAVA	25
5.2	SKLEP	26
6	POVZETEK	27
7	VIRI	29

ZAHVALA
PRILOGE

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Pozidana območja v km ² v državah članicah Evropske Unije v letih od 1990, 1995 in 2000 (Built-up areas, 2009).	7
Preglednica 2: Struktura intervjuvancev po spolu, starosti, doseženi izobrazbi, zakonskem stanu, velikosti gospodinjstva, dejavnosti in materialnem položaju.	14
Preglednica 2: Struktura intervjuvancev po spolu, starosti, doseženi izobrazbi, zakonskem stanu, velikosti gospodinjstva, dejavnosti in materialnem položaju (nadaljevanje).	15
Preglednica 3: Število intervjuvancev po kraju bivanja.	15
Preglednica 4: Obeležja prepoznavnosti kraja.	16
Preglednica 5: Zaznave sprememb v obsegu kmetijskih zemljišč.	17
Preglednica 6: Zaznave sprememb v obsegu gozdnih površin.	18
Preglednica 7: Zaznave sprememb obsega pozidanih zemljišč.	18
Preglednica 8: Zaznave sprememb poseljenosti območja.	19
Preglednica 9: Zaznave sprememb onesnaženosti okolja.	20
Preglednica 10: Vpliv institucij na spremembe v okolju.	21
Preglednica 11: Zaznane posledice sprememb na življenje ljudi.	22
Preglednica 12: Osebna ocena (ne)sprememb.	23
Preglednica 13: Želje po spremembah oz. novostih v svojem kraju.	24

KAZALO SLIK

Slika 1: Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo, vir podatkov je popis kmetijstva 2000 (Statistični urad Republike Slovenije, 2000)	str. 5
---	-----------

KAZALO PRILOG

PRILOGA A

Vprašalnik

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

6. EAP	Šesti okoljski akcijski program
ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
TGP	toplogredni plini
CO ₂	ogljikov dioksid
st.	stoletje
sig.	signifikanca (značilnost)

SLOVARČEK

TRAJNOSTNI RAZVOJ PODEŽELJA - rast v novih panogah, zagotavljanje podeželskih razvedrilnih dejavnosti in turizma, kraj za življenje in delo, ima vlogo ohranjanja naravnih virov, naselij z bogato zgodovino in arhitekturnimi ostanki, ter zaščitenih območij, kot so regionalni in narodni parki (Evropski Parlament, 2007).

URBANIZACIJA – širjenje mest.

ZARAŠČANJE – opuščena kmetijska zemljišča, kjer so drevesa majhna, mlada in razporejena posamično (Pravilnik..., 2008).

BIOTSKA RAZNOVRSTNOST – raznovrstnost živih organizmov.

NATURA 2000 – mreža posebej varovanih območij, ki so pomembna za ohranitev živih organizmov.

1 UVOD

Slovenija spada med tiste države v prehodu, v katerih so okoljske posledice preseženega socialističnega tipa gospodarstva manj izrazite. Kljub temu pa sta hitra in okoljsko neobvladana industrializacija ter urbanizacija predvsem v prvih desetletjih po drugi svetovni vojni povzročili degradacijo skoraj vseh prvin okolja in poslabšale bivalne razmere. Naša država se je na svetovnih konferencah v Riu (1992), Kairu (1995) in Carigradu (1996) obvezala, da bo gospodarski, prebivalstveni in naselbinski razvoj odgovorno snovala v okvirih nosilnih sposobnosti okolja.

Raba zemljišč vodi k spremembam krajine, ekosistemov in okolja brez primere. Mestna območja in povezana infrastruktura sta najhitreje rastoča uporabnika zemljišč, predvsem na račun rodovitnih kmetijskih zemljišč. Podeželska krajina se spreminja zaradi intenzifikacije kmetijstva, opuščanja zemljišč in izkoriščanja gozdov. Na obalnih in gorskih območjih poteka temeljna prostorska sanacija za omogočanje intenzivnega turizma in prostočasnih dejavnosti.

Slovenija se že nekaj desetletij sooča z opuščanjem kmetijskih dejavnosti v nekaterih podeželskih območjih in s tem z zaraščanjem kmetijskih površin in odseljevanjem prebivalstva. Obenem pa se spreminja (intenzivira) pozidava zlasti v bolj urbanih območjih države in ekološka obremenjenost okolja. Vprašanje, na katerega želimo v nalogi odgovoriti je, kako prebivalci zaznavajo te spremembe v okolju, ali jih odobravajo ali jim nasprotujejo.

Rezultati naloge bodo lahko služili pristojnim službam pri načrtovanju trajnostnega razvoja tako na podeželskih kot tudi mestnih območjih.

1.1 NAMEN NALOGE

Ugotoviti zaznave in ocene sprememb v okolju med prebivalci obeh spolov, različne starosti in izobrazbe v različnih območjih Slovenije.

1.2 DELOVNA HIPOTEZA

Predvidevamo, da se zaznave in ocene sprememb v okolju med prebivalci različnih območij (mestnih, obmestnih, podeželskih) razlikujejo.

2 PREGLED OBJAV

2.1 PRAVNI IN PROGRAMSKI OKVIR

Kmetijstvo je dejavnost, ki je od vseh najbolj odločilna za ustvarjanje kulturne krajine. Zato je razumljivo, da je kmetijstvo osrednji predmet zanimanja tako v spremembi krajine zaradi potreb razvoja dejavnosti kot tudi v pogledu zaskrbljenosti zaradi opuščanja rabe prostora. Krajina je v največji meri odvisna od razvoja ali ne-razvoja kmetijstva v prostoru. Sam razvoj kmetijstva pa določa vsakokratna agrarna politika (Marušič in sod., 2001).

V Amsterdamski pogodbi, podpisani 2. oktobra 1997, se omenja skladen, uravnotežen in trajnosten razvoj kot eden najpomembnejših ciljev Evropske unije (Amsterdamska pogodba ..., 1997).

2.2 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Z vstopom v Evropsko Unijo (EU) in prevzemom skupne zakonodaje so bile na področju kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja v letu 2004 izvedene predvsem organizacijske, administrativne in pravne spremembe. V procesu prilagajanja sta bila pripravljena dva temeljna strateško razvojna dokumenta:

- Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006 (PRP) in
- Enotni programski dokument Republike Slovenije 2004-2006 (EPD).

Dokumenta sta bila vsebinsko zasnovana za celovito načrtovanje, izvajanje in spremljanje politike razvoja podeželja v Sloveniji. Zajemala sta različne strukturne ukrepe, namenjene ohranjanju in razvoju kmetijstva in z njim povezanih dejavnosti v ruralnem prostoru. S strani EU verificirani nacionalni programi in ukrepi so se z različnimi deleži sofinancirali iz evropskega kmetijskega proračuna.

Sedaj veljavni Program razvoja podeželja 2007-2013 (2005) je program, s katerim Slovenija izvaja ukrepe razvoja podeželja, ki imajo podlago v evropski uredbi (11. člen, Uredba Sveta (ES), 1698/2005) in Strategiji razvoja Slovenije 2005. Ukrepi programa so razdeljeni na štiri osi:

1. os – izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja: ukrepi so usmerjeni k povečanju produktivnosti dela v kmetijstvu in gozdarstvu in s tem k dvigu ravni konkurenčnosti teh sektorjev.
2. os – izboljšanje okolja in podeželja: ukrepi bodo prispevali k ohranjenosti obdelanosti podeželja, zmanjšanju negativnega vpliva kmetijstva na okolje in spodbujanju sonaravnega načina kmetovanja.
3. os – kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva: ukrepi bodo spodbujali zaposlovanje in ustvarjanje novih delovnih mest na podeželju ter izboljšanje kakovosti življenja na podeželju.

4. os – LEADER: je novost v tem programskem obdobju, ki spodbuja odločanje o razvoju posameznih območij po pristopu “od spodaj navzgor” (Program razvoja ..., 2005).

Ta program predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega sklada za razvoj podeželja.

2.3 ŠTUDIJE O PROSTORSKEM VPLIVU

Slovenija je manjša država in meri 2.027.320 ha. V preteklosti je raba tal v večji meri izkazovala naravne danosti prostora, kmetijska raba pa je odražala primernost tal in sposobnost zemljišč za pridelavo hrane.

Urbanizacija predstavlja splošno grožnjo s svojimi okoljskimi, socialnimi in ekonomskimi vplivi. Negativni vplivi so povečana poraba energije, onesnaževanje splošnega okolja in njegovih posameznih segmentov (zrak, voda, tla, hrup), ter predvsem uničenje tal s pozidavo. Tla kmetijskih zemljišč imajo največkrat visoko sposobnost opravljanja najpomembnejših funkcij tal kot so predvsem vezava, filtriranje in deloma transformacija onesnažil, filtriranje padavin in napajanje podzemnih voda, vezava CO₂ ter kroženje drugih snovi in energije (Vrščaj, 2007). Njihova pozidava torej ne ogroža le pridelave hrane in druge biomase, pač pa zmanjšuje sposobnost za izvajanje drugih, okoljskih funkcij in potrebe človeka (Podnebne spremembe ..., 2009). Študije o prostorskem vplivu so odkrile tesno povezavo med kmetijstvom in podeželjem. Zaradi tega se je CAP (Skupna kmetijska politika) odločila za pospešitev razvoja številnih podeželskih območij.

Podeželska območja se ne morejo razvijati samo s kmetijstvom. Za spodbujanje vzdržnega trajnostnega razvoja podeželja je nujna raznolikost tako znotraj kot zunaj kmetijske panoge (The European Conference ..., 2003). Podeželska območja nudijo priložnosti za rast v novih panogah, zagotavljanje podeželskih razvedrilnih dejavnosti in turizma. Prav tako je privlačen kraj za življenje in delo, ima vlogo ohranjanja naravnih virov, naselij z bogato zgodovino in arhitekturnimi ostanki, ter zaščitenih območij, kot so regionalni in narodni parki (Predlog splošnega ..., 2006). V skladu s cilji Evropskega sveta v Lizboni (Lizbonska strategija, 2000) naj bi Evropa do leta 2010 postala najbolj dinamično in najbolj konkurenčno, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti, s količinsko in kakovostno boljším zaposlovanjem ter večjo socialno kohezijo. Čeprav mesta nedvomno prispevajo k doseganju ciljev lizbonske agende, tudi trajnostni razvoj podeželskih območij ponuja priložnosti, bistvene za rast gospodarstva EU (Predlog splošnega ..., 2006).

2.4 OKOLJSKA POLITIKA

Cilj okoljske politike EU je doseči visoko raven varstva, pri čemer se upošteva raznolikost razmer v posameznih regijah Skupnosti. Politika temelji na previdnostnem načelu in na načelih, da je treba delovati preventivno, da je treba okoljsko škodo prednostno odpravljati pri viru in da mora plačati povzročitelj obremenitve (Amsterdamska pogodba, 1997). Slovensko pravo varstva okolja ima svoje izhodišče v Ustavi Republike Slovenije, sprejeti leta 1991, v kateri je kot ena izmed temeljnih človekovih pravic in svoboščin deklarirana pravica do zdravega življenjskega okolja.

Najpomembnejši dogodek, ki je zaznamoval dogajanje in politiko v zvezi z okoljevarstveno zakonodajo pa je bil sprejem Zakona o varstvu okolja (1993). Ta zakon, ki je začel veljati 2. junija 1993, je pravzaprav upošteval vse težnje novejšega časa o krovnem pristopu do urejanja okolja in prevzel pomembnejše rešitve, uveljavljene v mednarodnih aktih in pravu razvitih držav.

Prvi člen Zakona o varstvu okolja navaja, da ta zakon ureja varstvo okolja pred obremenjevanjem, to je vsakim posegom ali posledico posega v okolje, ki izključno ali hkrati povzročajo onesnaževanje okolja, tveganje za okolje ali rabo naravne dobrine. V tem okviru določa temeljna načela varstva okolja, ukrepe varstva okolja, spremljanje stanja okolja in pridobivanje informacij o okolju, ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, delovanje javne službe varstva okolja in druga, z varstvom okolja povezana vprašanja (Zakon o varstvu okolja, 2004).

Ta zakon velja še danes, vendar je bil 24.2.2006 (Zakon o spremembah ..., 2006) delno spremenjen in dopolnjen, vendar bistvo zakona ostaja nespremenjeno.

2.5 SPREMEMBE RABE PROSTORA

Pravilnik o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora (2004) navaja, da so podatki o dejanski rabi prostora podatki o dejanski rabi zemljišč in podrobnejši podatki o dejanski rabi prostora. V primeru, da je zemljišče kmetijsko, te evidence vodi Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano. Le ta vzpostavi in vodi kataster dejanske rabe kmetijskih zemljišč v grafični obliki na podlagi aeroposnetkov, satelitskih posnetkov ali drugih virov (Pravilnik o katastru ..., 2005).

Geodetska uprava Republike Slovenije vpiše podatke o dejanski rabi zemljišč po uradni dolžnosti, kadar ugotovi, da se vpisani podatki ne ujemajo z dejanskim stanjem, in da jih pristojna ministrstva v roku treh mesecev po pisnem opozorilu niso uskladila z dejanskim stanjem.

Podatki o dejanski rabi zemljišč se vpišejo tudi na zahtevo lastnika oz. uporabnika zemljišča na podlagi elaborata sprememb dejanske rabe zemljišč

Geodetska uprava obvesti o vseh vpisih dejanske rabe zemljišč pristojno ministrstvo. Če so podatki vpisani na zahtevo lastnika zemljišča, geodetska uprava obvesti o vpisu tudi lastnika, če so podatki vpisani na zahtevo uporabnika zemljišča, pa obvesti lastnika in uporabnika zemljišča (Pravilnik o vsebini ..., 2004). Te spremembe rabe prostora pa temeljijo tudi na Zakonu o prostorskem načrtovanju (2007). Cilj le tega je omogočiti skladen prostorski razvoj z obravnavo in usklajevanjem različnih potreb in interesov razvoja z javnimi koristmi na področjih varstva okolja, ohranjanja narave in kulturne dediščine, varstva naravnih virov, obrambe in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

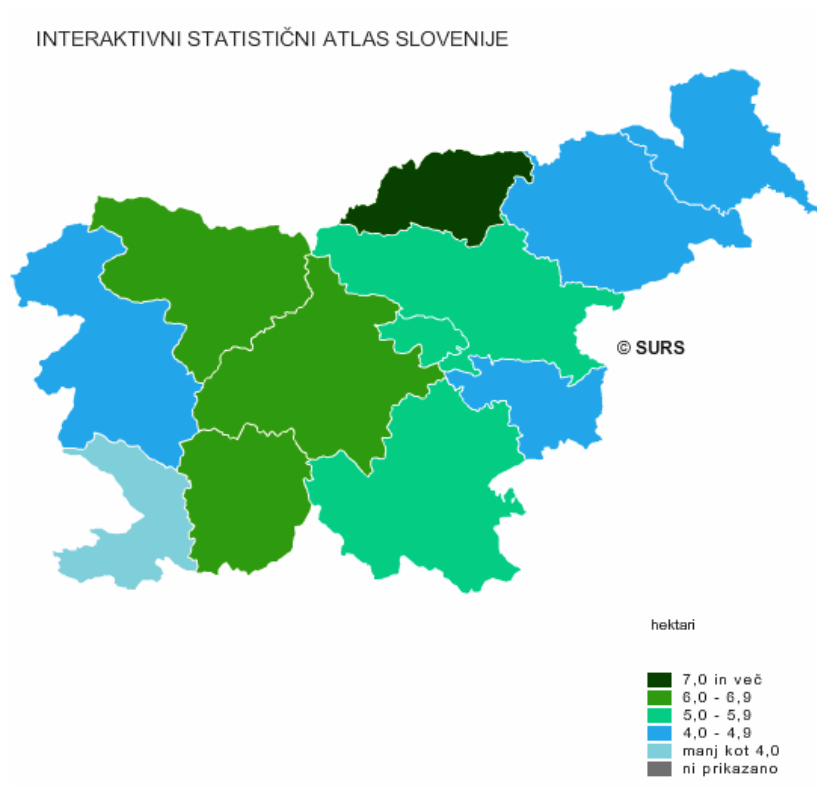
Pri vseh teh spremembah rabe prostora ima velik vpliv tudi in predvsem človek. Eden izmed vplivov je rast populacije. S tem ko populacija konstantno narašča, se večajo tudi naše potrebe in želje po boljšem, bolj kvalitetnem življenju, višjem standardu, socialnem in

kulturnem razvoju, na drugi strani pa sorazmerno z vsemi temi dejavniki upadajo naravni viri in dobrine. Danes populacija 27 držav, članic Evropske Unije šteje 495 milijonov prebivalcev, ki zasedajo območje večje od 4 milijonov km² (Key facts ..., 2009).

Nagla rast mest prinaša velike spremembe v rabo njihovega prostora. Mesta postajajo vse bolj pester prostor in danes več kot 65 % Evropejcev živi na urbaniziranih območjih (O'Connor, 2003). Vsa ta gradnja mest, krajev, infrastrukture pa obenem pomeni onesnaženje tal, vode, uničenje (spreminjanje) krajine in nenazadnje širjenje urbanih območij na kmetijske površine. Za razliko od urbanizacije zaraščanje ne razvrednoti kmetijskih zemljišč za zmeraj, saj gre za povraten proces. Ta je lahko pozitiven, a le v smislu ozkega, nekmetijskega vidika (Vrščaj, 2007).

Slika 1 prikazuje povprečne površine kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo v Sloveniji. Vemo, da kmetijstvo v veliki meri vpliva na oblikovanje in izgled kulturne krajine, hkrati prispeva tudi k ohranitvi poseljenosti, s tem je prostor gospodarsko aktiven, kar omogoča pokrivanje negospodarskih in gospodarskih potreb prebivalstva.

Slika 1: Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo, vir podatkov je popis kmetijstva 2000 (Statistični urad Republike Slovenije, 2000)

Površina vseh kmetijskih zemljišč v uporabi se zmanjšuje in leta 2000 je bila skupna površina 485.879 ha. Slovenija se uvršča med evropskimi državami med tiste z najmanjšim deležem kmetijskih in obdelovalnih zemljišč. V sestavi kmetijskih zemljišč v uporabi prevladujejo travniki in pašniki, ki obsegajo 59 % vseh zemljišč, 35 % je njiv in vrtov, 3,4 % je vinogradov, 2 % kmečkih sadovnjakov in 1 % intenzivnih sadovnjakov (Statistični letopis RS, 2007).

V današnjem času se povečujejo različni interesi po spreminjanju kulturne krajine. Krajina je prostor bivanja, industrijske dejavnosti, turizma, kmetijstva ipd. (Ogrin, 1997).

Določena raba prostora v okviru iste dejavnosti lahko podpira ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ali pa povzroča resno grožnjo. Kmetijstvo generira oboje, prinaša tako koristi kot neugodne pritiske na biotsko raznovrstnost, odvisno od načina kmetovanja, obdobja paše in košnje ipd.. Določeni habitatni tipi so zaradi naravnih danosti posebno občutljivi na vplive kmetijstva (Evropsko okolje – stanje ..., 2005).

2.6 URBANIZACIJA

Prvič v človekovi zgodovini se je zgodilo, da v evropskih mestih živi več prebivalcev kot na podeželju. Leta 2020 naj bi bil ta delež že 80 %, in sicer naj bi v prid mest po nekod presegel 90 % (Vrščaj, 2007). Vplivi urbanizacije se kažejo tako na energetskem, transportnem, bivanjskem in socialnem področju.

Na račun kmetijskih površin se poleg urbanizacije močno povečuje tudi cestno omrežje. Transport je škodljiv okolju v večih pogledih. Eden izmed njih so emisije, ki onesnažujejo zrak. Posledica transporta je tudi nastali hrup, ki zmanjšuje kvaliteto življenja tako živalim kot ljudem (Land accounts ..., 2006).

Med leti 1990 – 2000 je bila stopnja rasti urbaniziranih in sorodnih površin v Evropi 5,4 %. Mesta so se v 50 letih prejšnjega st. v povprečju prostorsko povečala za 78 %, medtem ko je skupno prebivalstvo naraslo za 33 % (Land accounts ..., 2006). Urbanizacija kot proces je v Evropi pričakovana (Bouma s sod., 1998) in ne kaže znakov upočasnjevanja. Med bistvenimi vzroki za širjenje mest je dejstvo, da so v porastu novi načini življenja izven strnjenih mestnih jeder oz. želja po življenju v naravnem okolju, saj večja mobilnost in prometne povezave prebivalcem omogočajo življenje izven mest ter obenem koristiti ugodnosti mestnih okolij. Poleg prej navedenih vzrokov urbanizacijo tal pospešujejo tudi ekonomski ukrepi ter kohezijski in strukturni fondii Evropske komisije in predvsem odprtost trgov (Land accounts ..., 2006).

Preglednica 1 prikazuje porast pozidanih območij v državah članicah Evropske Unije v zadnjem desetletju 20. stoletja (st.). Iz podatkov je razvidno, da se je površina pozidanih območij povečevala.

Preglednica 1: Pozidana območja v km² v državah članicah Evropske Unije v letih od 1990, 1995 in 2000 (Built-up areas, 2009).

DRŽAVA	1990	1995	2000
	[km ²]		
Belgija	4979,59	5335,73	5639,86
Češka	8119,00	8176,00	8100,00
Danska	5886,70	6664,20	7290,86
Nemčija	33719,56	42182,82	45734,74
Španija	19292,00	:	:
Francija	35147,77	39158,73	42103,59
Ciper	-	-	205,00
Latvija	2632,00	-	-
Litva	1574,00	1759,85	1984,19
Luksemburg	220,00	-	-
Nizozemska	5386,00	5608,00	5754,00
Avstrija	3112,19	3410,24	3816,50
Poljska	19830,00	20368,00	20531,00
Portugalska	14140,00	-	16366,73
Romunija	10112,00	10234,00	10210,00
Slovenija	-	603,57	795,05
Slovaška	3736,93	3720,33	3684,47
Finska	7520,00	7595,00	-
Švedska	11720,00	-	-

Opomba: - podatek manjka

Urbanizacija in predvsem pozidava predstavlja najhujšo grožnjo tlem kot naravnemu viru. Za razliko od drugih groženj, pozidava predstavlja nepovratno in dokončno degradacijo, ker gre za uničenje naravnega vira za dobo civilizacije. V Sloveniji imamo pretežno kakovostna tla kmetijskih zemljišč (Vrščaj, 2007). Ta niso pomembna le zaradi pridelovanja hrane/biomase, pač pa tudi zaradi svojih sposobnosti izvajanja bistvenih okoljskih funkcij tal. V zadnjih desetletjih se tudi v Sloveniji soočamo z intenzivno pozidavo. V obdobju 1997 – 2000 je znašal delež pozidanih zemljišč, ocenjen po planimetrični metodi, 5,3 % skupne površine Slovenije (Vrščaj, 2007). V obdobju 2002 - 2007 so bila v največji meri urbanizirana tla v kmetijski rabi (71,63 %) in nato tla gozdov (24,36 %) (Vrščaj, 2007). V strukturi kmetijskih tal so prevladovali predvsem ekstenzivni travniki in njivske površine, v veliko manjši meri pa tla intenzivnih travnikov, sadovnjakov in vinogradov ter v manjši meri ostale vrste kmetijske rabe (Vrščaj, 2007).

Gledano prostorsko je urbanizacija v Sloveniji zelo razpršen proces. Kot prostor brez večjih in številnih sprememb je možno opredeliti samo sklenjena območja večjih gozdov (Javorniki, Kočevsko, Pohorje, itd.) ter gorovja Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp (Vrščaj, 2007).

Spoznanje, da so tla pomembna in da jih je potrebno varovati ter koristiti na način, ki bo dolgoročno ohranjal izvajanje najvažnejših okoljskih funkcij in pridelavo hrane, prodira v zadnjem desetletju v državah članicah EU (Nortcliff, 2002).

2.7 ZARAŠČANJE

Definicija kmetijskih zemljišč v zaraščanju zajema opuščena kmetijska zemljišča, ki se zaraščajo. Pokrovnost dreves je 20 – 75 %. Drevesa so majhna, mlada in razporejena posamično (Pravilnik o spremembah ..., 2008). Navadno so to površine, ki so zaradi svoje lege oz. zaradi slabših pogojev izkoriščanja opuščene.

Za razumevanje procesa zaraščanja je pomembno poudariti, da lahko agro-ekosistemi, ki so sicer v osnovi odvisni od sončne energije, obstajajo le ob dodajanju energije v obliki človekovega dela in dela živali ali strojev (Naveh in Lieberman 1984; Tivy 1990). Če prenehamo vlagati energijo, se vsi agro-ekosistemi v procesu sekundarne sukcije (Colinvaux, 1986) postopoma spreminjajo v naravne ekosisteme oziroma gozdove.

Praktično za vsa območja v Sloveniji, ki ležijo pod gozdno mejo, je značilno, da je večina kmetijskega prostora, glede na prvotne naravne razmere, pravzaprav umetna tvorba, ki jo vzdržuje človek. Po naravnih danostih leži Slovenija v območju zmerno toplega podnebja, zato bi se ob prenehanju kmetijske dejavnosti razvili gozdovi na približno 97 % njene površine (Golob in sod., 1995). Iz tega zornega kota lahko torej pojmujeemo zemljišča v zaraščanju kot prehod v naravni ekosistem.

V dvajsetih letih 19. st. je gozd pokrival 36 % površine današnje Slovenije (Žumer, 1976), razporejen je bil na najbolj ranljivih območjih in tam, kjer so tla neustrezna za kakršnokoli kmetijsko rabo. Dandanes mnogi menijo, da bi nam morala biti tedanja razporeditev rabe tal zgled za oblikovanje kulturne krajine, vendar pa se je treba zavedati, da sta se od tedaj zelo spremenila način kmetovanja in vloga gozdov.

Podatki iz leta 2006 kažejo, da gozd pokriva 66 % ozemlja, vključena so tudi zemljišča v zaraščanju, kar uvršča Slovenijo med najbolj gozdnate evropske države (Statistični letopis, 2007). Opuščanje obdelave kmetijskih zemljišč in s tem povezano zaraščanje je eden največjih problemov pri nas. Pojem kmetijska zemljišča v zaraščanju je najprej začela uporabljati gozdarska stroka, na področju kmetijstva pa jo je dokončno uveljavila šele agrokarta (Golob in sod., 1995). V naših razmerah so vzroki zaraščanja predvsem naravno-pridelovalni, strukturni, socio-ekonomski in agrarno-politični.

Po podatkih agrokarte (Golob in sod., 1995), ki je bila izdelana v začetku devetdesetih let prejšnjega st., je v Sloveniji skupaj 142.440 ha kmetijskih zemljišč, ki se zaraščajo. Povečanje površine gozdov ni značilno samo za Slovenijo. V nasprotju z dramatičnim krčenjem predvsem tropskih gozdov v državah v razvoju se v srednji in zahodni Evropi povečuje gozdnatost. Od leta 1950 se je na Madžarskem površina gozdov povečala kar za 46 % (Somogyi, 1994). V Franciji se je površina gozdov v obdobju 1945-1992 povečala z 10,9 na 14,8 mio ha ali za 35,8 %, od leta 1827 pa kar za 100 % (Graph ..., 1992).

2.8 KAKOVOST OKOLJA

Vprašanja varstva okolja z vidika trajno vzdržnega razvoja je javnost podpirala že od 70. let dalje (delovanje naravovarstvenih in okoljskih organizacij; Zelena knjiga o okolju v Sloveniji 1972; uvedba okoljske presoje projektov pred odobritvijo kreditov; delovanje

skupščinskega in vladnega okoljskega organa; številni dokumenti, zakoni, konference, zborniki, programi in projekti), toda šele po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 je postalo realno usklajevanje ekonomske, okoljske in razvojne politike. Zato so bila koristna tudi prizadevanja za vključitev v Evropsko unijo in uveljavitev evropskega pravnega reda s standardi demokracije, človekovih pravic, tržnega gospodarstva in varovanja okolja (Lah, 1998).

Zakon o varstvu okolja (2004) v svojem 2. členu pravi, da je namen varstva okolja spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Urbana območja imajo pomembno vlogo pri uresničevanju ciljev Strategije trajnostnega razvoja EU. Na urbanih območjih so okoljske, gospodarske in socialne razsežnosti najmočnejše povezane (Kohezijska ..., 2006). Mesta so obremenjena s številnimi okoljskimi težavami, vendar so ta tudi gospodarska gonilna sila, kraj sklepanja poslov in naložb. Okoljski izzivi, s katerimi se srečujejo mesta, imajo precejšnje posledice za zdravje ljudi, kakovost življenja mestnih prebivalcev in gospodarsko učinkovitost mest. Šesti okoljski akcijski program (6. EAP) je pozval k razvoju Tematske strategije za urbano okolje s ciljem, prispevati k boljši kakovosti življenja s celostnim pristopom, pri čemer se osredotoči na urbana območja ter prispeva k visoki kakovosti življenja in socialni blaginji državljanov z zagotavljanjem okolja, v katerem stopnja onesnaženosti ne vpliva škodljivo na zdravje ljudi in okolja, ter s spodbujanjem trajnostnega urbanega razvoja (Kohezijska ..., 2006)

Okolje v Sloveniji je dokaj dobro ohranjeno, še posebej v primerjavi z ostalimi državami v tranziciji, vendar vse spremembe rabe prostora vplivajo na kakovost okolja. Globalno politične in ekonomske spremembe ter proces pridružitve Slovenije Evropski uniji so odvrnile medijsko pozornost stran od okoljske problematike (Peterlin in sod., 2005).

Evropska komisija za Okoljsko politiko je leta 1996 izdala Demonstracijski program za integralno upravljanje z obalnimi območji na ozemlju Evropske Unije (ICZM, Integrated Coastal Zone Management), v katerem je bil dan poudarek na sonaravnemu in trajnostnemu upravljanju ob pomoči sodelovanja celostnega načrtovanja, ki vključuje vse bistvene dejavne udeležence določenega geografskega območja. Program predstavlja prvi poskus na ravni EU, v katerem je upoštevan enoten ozemeljski pristop in se na ravni EU skušajo oblikovati priporočila za enotno upravljanje z obalnim prostorom (Vpliv ..., 2003).

Slovenska obala je močno podvržena procesu urbanizacije, samo 15 % obalnega pasu je v naravnem stanju. To območje je poleg urbanizacije tudi pod močnim pritiskom industrializacije, prometnih povezav in masovnega turizma. Te dejavnosti skupaj močno obremenjujejo ta prostor, kar presega regeneracijsko sposobnost okolja (Peterlin in sod., 2005).

Tudi intenzifikacija, koncentracija in specializacija v kmetijski pridelavi so imele negativne posledice za prostorski razvoj, npr. monotona pokrajina, opuščanje tradicionalnih metod gospodarjenja, uporaba obsežnejših območij mokrišč, močvirij in

naravnih pašnikov, onesnaženje podtalnice zaradi vse večje rabe pesticidov in gnojil ter zmanjšanje bioloških raznolikosti (Vpliv ..., 2003).

Stanje okolja je posledica mnogih pritiskov na okolje, ki se kažejo predvsem skozi človeške dejavnosti. Največkrat se kaže preko emisij snovi in energij v okolje (vode, zrak, tla) ter odpadkov. Po uveljavitvi novega Zakona o varstvu okolja (2004), ki navaja, da je biotska raznovrstnost živih organizmov raznovrstnost, ki vključuje raznovrstnost znotraj vrst in med različnimi vrstami, gensko raznovrstnost ter raznovrstnost ekosistemov. Leta 2004 sta se odprli dve novi veliki poglavji, ki vplivata na obvladovanje in zmanjšanje emisij v okolje, opuščanje in nadomeščanje uporabe nevarnih snovi, predvsem pa sta namenjeni spodbujanju razvoja in uporabi tehnologij, ki preprečujejo, odpravljajo ali zmanjšujejo obremenjevanje okolja. Eno je uvedba posebnih okoljevarstvenih dovoljenj za dejavnosti in naprave, ki lahko povzročajo onesnaževanje okolja večjega obsega (t.i. IPPC direktiva – "Integrated Pollution Prevention and Control"), drugo pa je trgovanje s pravicami do emisije, ki sodi med ekonomske in finančne instrumente varstva okolja.

V direktivi 96/61/EC je Evropska komisija določila osnovne standarde in pravila na področju celovitega preprečevanja in nadzorovanja industrijskega onesnaževanja (IPPC). Slovenija je to direktivo prenesla v svoj pravni red z Zakonom o varstvu okolja (2004) in Uredbo o vrsti dejavnosti in napravah, ki lahko povzročajo onesnaževanje okolja večjega obsega (2004).

Na Agenciji RS za okolje (ARSO) letno pripravljajo evidence emisij toplogrednih plinov (TGP) po metodologiji, ki jih je za podpisnice Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja (UNFCCC) izdal Medvladni odbor za podnebne spremembe (IPCC). ARSO je pristojna za odločanje v upravnih zadevah na področju trgovanja s pravicami do emisije TGP in okoljske dajatve za emisijo CO₂ (ogljikov dioksid). ARSO v povezavi s trgovanjem z emisijami TGP vodi tudi register emisijskih kuponov (Uredba o vrsti ..., 2004).

Oblikovanje mreže posebej varovanih območij Natura 2000 pravno ureja Zakon o ohranjanju narave (1999). Leta 2004 je vlada na podlagi Zakona o ohranjanju narave sprejela Uredbo o posebnih varstvenih območjih - Natura 2000 (Uredba o posebnih ..., 2004). Uredba opredeljuje kot ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju EU pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ptic in drugih živalskih ter rastlinskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov. S to uredbo sta tako v slovenski pravni red preneseni evropski direktivi o pticah in habitatih (79/409/EGS in 92/43/EGS).

Rastlinstvo in živalstvo Evrope je danes bolj zavarovano kot kdaj koli prej od nastanka Evropske skupnosti. S tremi nedavnimi širitvami se je evropsko omrežje zavarovanih naravnih območij Natura 2000 povečalo za 18.784 km² in zdaj pokriva skoraj 20% evropskega kopnega in 100.000 km² morij. Nova območja so v Avstriji, na Cipru, Finskem, v Franciji, na Malti, Poljskem, Slovaškem, v Sloveniji, Španiji in na Švedskem. Natura 2000 ima pomembno vlogo pri boju za zaustavitev upadanja biotske raznovrstnosti do leta 2010 (Okolje ..., 2008).

Osnovna zamisel Nature 2000 je, da mora človek delati v soglasju z naravo. Vse dejavnosti v omrežju morajo biti trajnostne in v skladu z naravnim okoljem. To pomeni, da je veliko dejavnosti še vedno mogočih, vključno s kmetijstvom, ribištvom in gozdarstvom (Okolje ..., 2008).

3 MATERIAL IN METODE

3.1 DOLOČITEV VZORCA IN ZBIRANJE PODATKOV

Z namenom pridobiti vpogled v zgoraj navedene podatke smo izvedli strukturirane intervjuje med prebivalci cele Slovenije, ki so bili naključno izbrani. V raziskavo smo vključili 552 intervjuvancev. Obiskali smo jih na njihovih domovih v novembru in decembru 2007. Uporabili smo vprašalnik, ki so ga oblikovali študentje in študentke drugega letnika agronomije in četrtega letnika zootehnike v okviru vaj pri predmetu Ruralna sociologija pod mentorstvom prof. dr. Majde Černič Istenič. Pri njegovi sestavi smo se trudili, da so bila vprašanja intervjuvancem čim bolj razumljiva in da bi nanje dobili čim več izčrpnih informacij.

3.2 INTERVJU

Strukturirani intervju je vseboval 17 vprašanj (PRILOGA A).

Za osebni strukturiran intervju je značilno, da smo z intervjuvanci v kontaktu, je voden razgovor. Vsem intervjuvancem postavljamo enaka vprašanja, katera pa morajo biti tudi v enakem vrstnem zaporedju. Na intervjuvance oz. na njihove odgovore ne smemo vplivati (Nachmias in Frankfort-Nachmias, 1996). Za naš intervju bi lahko rekli, da je tudi usmerjeni intervju. Med 17 vprašanji se je 7 vprašanj nanašalo na splošne značilnosti intervjuvancev, z drugimi vprašanji pa smo med prebivalci ugotavljali njihove zaznave in ocene sprememb v okolju ter njihov odnos do sprememb, ki so nastale zaradi zaraščanja/krčenja kmetijskih in gozdnih površin, povečanja/zmanjšanja obsega pozidave in upadanja/naraščanja prebivalstva.

3.3 ANALIZA PODATKOV

Podatke, ki smo jih pridobili z intervjuji, smo najprej uredili v vsebinsko smiselne in sorodne kategorije ter jih nato obdelali z metodami opisne statistike. Uporabili smo računalniški program Microsoft Excel in statistični program za družbene vede (SPSS – Statistical Package for Social Sciences).

Za prikazovanje frekvenčnih porazdelitev smo uporabili podprogram *Frequencies*, ki izračuna in oblikuje tabelo frekvenc, strukturnih odstotkov in njihovo kumulativo (Koprivnik in Trampuž, 2000: 21).

S podprogramom *Crosstabs* smo ugotavljali vpliv nekaterih spremenljivk na druge. Ta podprogram izračuna kontingenčne tabele in statistike, ki omogočajo sklepanje o povezanosti spremenljivk (Koprivnik in Trampuž, 2000: 35). V diplomski nalogi sem za merjenje povezanosti uporabila statistiko H_i^2 . V našem primeru pride v poštev homogenost struktur uporabe H_i^2 preizkusa. Z zasnovo študije je dana robna vrstica, vsaka njena celica predstavlja velikost slučajnega vzorca določene velikosti. Ti slučajni vzorci so med seboj neodvisni, zanima nas, ali je struktura za vsak stolpec enaka, ali je struktura homogena (Košmelj, 2001: 194).

Zapišimo ničelno in alternativno hipotezo:

H_0 : Struktura po stolpcih je enaka,

H_1 : Struktura po stolpcih ni enaka.

Da so predpostavke H_i^2 testa izpolnjene oziroma, da lahko preverimo H_0 , mora biti najnižja pričakovana frekvenca vsaj 5. Pri tem nas je zanimala tudi signifikanca, to je tveganje, ki ga povzročimo, če zavrnemo ničelno domnevo in sprejmemo alternativno. Torej tveganje, s katerim trdimo, da sta spremenljivki na populaciji povezani. Navadno se zavrne ničelna domneva in sprejme osnovna, če tveganje ni večje od 5 % oziroma če signifikanca ni večja od 0,05 (Koprivnik in Trampuž, 2000: 41).

4 REZULTATI

4.1 OSNOVNI PODATKI O INTERVJUVANCIH

4.1.1 Struktura intervjuvancev po spolu, starosti, doseženi izobrazbi, zakonskem stanu, velikosti gospodinjstva, dejavnosti in materialnem položaju

Iz preglednice 2 je razvidno, da smo v raziskavo zajeli 272 (49,3 %) moških in 280 (50,7 %) žensk. Od tega jih 198 (35,9 %) spada v srednjo generacijo (starih od 28 do 65 let), 181 (32,8 %) v mlajšo generacijo (starih od 15 do 27 let), najmanj, 173 (31,3 %) intervjuvancev pa v starejšo generacijo (starih nad 65 let). Slaba polovica 223 oz. 40,4 % jih ima srednješolsko izobrazbo, dobra polovica (293 oz. 53,1 %) je poročenih. Največ intervjuvancev (350 oz. 63,4 %) živi v gospodinjstvu z dvema, tremi ali štirimi člani, le 34 (6,2 %) anketirancev živi samih. Zaposlenih intervjuvancev je 203 (36,8 %), le en (0,2 %) je navedel, da je sezonski delavec. Kar 308 (55,8 %) jih je navedlo, da je njihov materialni položaj srednje dober, 45 (8,2 %) intervjuvancev tega podatka ni navedlo.

Preglednica 2: Struktura intervjuvancev po spolu, starosti, doseženi izobrazbi, zakonskem stanu, velikosti gospodinjstva, dejavnosti in materialnem položaju.

Struktura intervjuvancev		Število	Delež v %
SPOL	moški	272	49,3
	ženski	280	50,7
STAROST	od 15 - 27 let	181	32,8
	od 28 - 65 let	198	35,9
	nad 65 let	173	31,3
IZOBRAZBA	manj kot OŠ	6	1,1
	OŠ	105	19
	poklicna šola	94	17
	srednja šola	223	40,4
	višja, visoka šola	61	11,1
	univerzitetna izob.	53	9,6
	mag., dr.	1	0,2
ni podatka		9	1,6
ZAKONSKI STAN	samski/samska	161	29,2
	poročen(a)	293	53,1
	zunaj zakonska zveza	45	8,2
	razvezan(a)	8	1,4

Preglednica 2: Struktura intervjuvancev po spolu, starosti, doseženi izobrazbi, zakonskem stanu, velikosti gospodinjstva, dejavnosti in materialnem položaju (nadaljevanje).

Struktura intervjuvancev		Število	Delež v %
VELIKOST GOSPODINJSTVA	1 oseba	34	6,2
	2 do 4 osebe	350	63,4
	5 oseb in več	130	23,6
ni podatka		38	6,9
DELOVNI STATUS	zaposlen(a)	203	36,8
	samozaposlen	25	4,5
	gospodinja	11	2
	dijak, študent	127	23
	upokojenec/(ka)	174	31,5
	nezaposlen(a)	11	2
	sezonski delavec/(ka)	1	0,2
MATERIALNI POLOŽAJ	slab	64	11,6
	nima lastnih prihodkov	57	10,3
	srednje dober	308	55,8
	dober	78	14,1
ni podatka		45	8,2
VSI		552	100

4.1.2 Struktura intervjuvancev po kraju bivanja

Iz preglednice 3 je razvidno, da je v intervjuju sodelovalo 155 (28,1 %) intervjuvancev iz mestnega okolja ter 397 (71,9 %) intervjuvancev iz podeželskega okolja. Prebivalce obmestnih območij smo priključili podeželskemu prebivalstvu, saj je bilo njihovo število premajhno za samostojno skupino. Posledično rezultati analize ne bi bili statistično značilni. Mesta, ki se največkrat pojavljajo so Novo mesto, Ljubljana, Koper, Kamnik. Intervjuvanci iz podeželskega okolja prihajajo iz cele Slovenije.

Preglednica 3: Število intervjuvancev po kraju bivanja.

Kraj bivanja	Število	Delež v %
Mesto	155	28,1
Podeželsko okolje	397	71,9
Vsi	552	100

4.2 ZAZNAVANJE SPREMEMB V OKOLJU

4.2.1 Prepoznavnost kraja

Iz preglednice 4 vidimo, da je 57 (43,5 %) vprašanih meščanov mnenja, da je njihov kraj prepoznaven predvsem zaradi naravnih danosti. Podobnega mnenja je 188 (44,8 %) prebivalcev podeželja. Da prepoznavnost kraja temelji na kulturnih posebnostih, meni 12 (9,2 %) meščanov in 24 (5,7 %) prebivalcev podeželja. Da dajejo kraju prepoznavnost geografske značilnosti, menita dva (1,5 %) prebivalca mest in 20 (4,8 %) prebivalcev ruralnih območij. Ostale posebnosti omenja 57 (43,5 %) prebivalcev urbanih območij ter 178 (42,4 %) prebivalcev ruralnih območij. Med temi posebnostmi kraja navajajo tovarno, šport, starejše mesto, tromeja. Da kraj nima nekih posebnosti, menijo trije (2,3 %) meščani in 10 (2,4 %) podeželjanov. Na to vprašanje en intervjuvanec ni podal odgovora.

Iz statistične analize je razvidno, da je vrednost H_i^2 4,501 (preglednica 4), signifikanca (sig.) pa je 0,342, kar pomeni, da je tveganje za napako pri zavračanju ničelne hipoteze (H_0), ki pravi, da je struktura po stolpcih enaka, 34,2 %. Ničelno hipotezo (H_0) obdržimo. Podatki ne nakazujejo razlike v zaznavanju prepoznavnosti kraja med meščani in podeželjani.

Preglednica 4: Obeležja prepoznavnosti kraja.

Prepoznavnost kraja	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Naravne danosti	57	43,5	188	44,8	245	44,5
Kulturne posebnosti	12	9,2	24	5,7	36	6,5
Geograf. značilnosti	2	1,5	20	4,8	22	4
Ostale posebnosti	57	43,5	178	42,4	235	42,6
Ni posebnosti	3	2,3	10	2,4	13	2,4
Celota	131	100	420	100	551	100
Ni podatka	1 (0,2 %)					
H_i^2	4,501*					

*** $p < 0,001$ ** $p < 0,050$ * $p < 0,100$

4.2.2 Obseg kmetijskih zemljišč

Preglednica 5 prikazuje, da 13 (3,1 %) vprašanih prebivalcev podeželja meni, da se je obseg kmetijskih zemljišč zelo zmanjšal. Da se je obseg zmanjšal, meni 109 (83,2 %) meščanov ter 263 (62,5 %) vprašanih prebivalcev podeželja. Da je obseg nespremenjen, meni 18 (13,7 %) intervjuvancev urbanih območij in 109 (25,9 %) prebivalcev ruralnih območij. Da se je obseg kmetijskih zemljišč povečal, so opazili štirje (3,1 %) prebivalci mestnih območij ter 32 (7,6 %) prebivalcev podeželskih območij. Eden (0,2 %) je odgovoril, da je sprememba odvisna od panoge, medtem ko so trije (0,7 %) na zastavljeno vprašanje odgovorili z ne vem.

Analiza kaže, da se mnenja prebivalcev iz različnih območij glede zaznavanja sprememb v obsegu kmetijskih zemljišč med seboj statistično značilno razlikujejo ($Hi^2 = 21,243$, sig. = 0,001). Prebivalci podeželja opažajo, da se je obseg kmetijskih zemljišč zelo zmanjšal, medtem ko meščani tega pojava ne opažajo.

Preglednica 5: Zaznave sprememb v obsegu kmetijskih zemljišč.

Zaznave sprememb	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Zelo zmanjšalo			13	3,1	13	2,4
Zmanjšalo	109	83,2	263	62,5	372	67,4
Nespremenjeno	18	13,7	109	25,9	127	23
Povečalo	4	3,1	32	7,6	36	6,5
Odvisno od panoge			1	0,2	1	0,2
Ne vem		0	3	0,7	3	0,5
Celota	131	100	421	100	552	100
Hi^2	21,243***					

*** $p < 0,001$ ** $p < 0,050$ * $p < 0,100$

4.2.3 Obseg gozdnih površin

Podatki iz preglednice 6 kažejo, da 52 (39,7 %) vprašanih prebivalcev mest zaznava zmanjšan obseg gozdnih površin. Takšne spremembe zaznava tudi 119 (28,3 %) prebivalcev podeželja. Skoraj polovica vseh vprašanih je mnenja, da je obseg ostal nespremenjen. Takšen odgovor je podalo 64 (48,9 %) meščanov ter 193 (45,8 %) prebivalcev podeželskih območij. Da se je povečal obseg gozdnih površin, meni 15 (11,5 %) intervjuvancev iz mestnih območij in 108 (25,7 %) intervjuvancev iz podeželskih območij. Na to vprašanje en (0,2 %) intervjuvanec ni znal odgovoriti.

Tudi pri spremembi obsega gozdnih površin smo s pomočjo statistične analize ugotovili, da so med posameznima območjema bivanja razlike v zaznavah, kar kaže tudi izračun Hi^2 , ki je 13,763 (preglednica 6).

Preglednica 6: Zaznave sprememb v obsegu gozdnih površin.

Zaznave sprememb	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Zmanjšalo	52	39,7	119	28,3	171	31
Nespremenjeno	64	48,9	193	45,8	257	46,6
Povečalo	15	11,5	108	25,7	123	22,3
Ne vem			1	0,2	1	0,2
Celota	131	100	421	100	552	100
Hi ²	13,763**					

*** p < 0,001 ** p < 0,050 * p < 0,100

4.2.4 Obseg pozidanih zemljišč

Da je obseg pozidanih zemljišč nespremenjen (preglednica 7), meni sedem (5,4 %) prebivalcev mestnih območij ter 79 (18,8 %) prebivalcev podeželskih območij. Da se je povečala pozidava zemljišč, meni 121 (93,1 %) intervjuvancev, stanujočih v mestih in 335 (79,6 %) prebivalcev podeželja. Odgovori ostalih vprašanih so v manjšini. Tako je en (0,8 %) vprašani iz mesta ter šest (1,4 %) vprašanih iz podeželja mnenja, da se je obseg zelo povečal. Dva (0,5 %) intervjuvanca sta odgovorila z ne vem, medtem ko eden (0,2 %) odgovora ni podal.

Glede na vrednost Hi² (preglednica 7) in njegovo sig., ki je 0,002 lahko z gotovostjo trdimo, da se prebivalci podeželskih in mestnih območij pomembno razlikujejo v zaznavi sprememb pozidave zemljišč.

Preglednica 7: Zaznave sprememb obsega pozidanih zemljišč.

Zaznave sprememb	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Nespremenjeno	7	5,4	79	18,8	86	15,6
Povečalo	121	93,1	335	79,6	456	82,8
Zelo povečalo	1	0,8	6	1,4	7	1,3
Ne vem	1	0,8	1	0,2	2	0,4
Celota	130	100	421	100	551	100
Ni podatka	1 (0,2 %)					
Hi ²	14,692**					

*** p < 0,001 ** p < 0,050 * p < 0,100

4.2.5 Poseljenost na območju kraja

Da se je poseljenost območja zelo zmanjšala, je mnenja 6 (4,6 %) vprašanih iz mesta (preglednica 8) ter 48 (11,6 %) iz podeželja. Da je poseljenost ostala nespremenjena, zaznava 19 (14,6 %) prebivalcev urbanega območja in 104 (25,1 %) prebivalcev ruralnega območja. Več kot polovica vseh vprašanih meni, da se je poseljenost povečala. Tako so odgovorili 103 (79,2 %) meščani ter 259 (62,4 %) prebivalcev podeželja. Le en (0,8 %) intervjuvanec mesta ter 4 (1,0 %) podeželani so mnenja, da se je poseljenost zelo povečala. Na vprašanje o spremembi poseljenosti je eden (0,8 %) odgovoril z ne vem, 7 (1,3 %) jih na vprašanje ni odgovorilo.

Pri vprašanju o spremembi poseljenosti območja, statistična analiza pokaže statistično značilne razlike med posameznima območjema, saj je vrednost H_i^2 17,062, sig. = 0,002. Razlike se še posebej kažejo pri izrekanju o povečani poseljenosti, pri čemer prebivalci podeželja te spremembe zaznavajo v manjši meri.

Preglednica 8: Zaznave sprememb poseljenosti območja.

Zaznave sprememb	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Zelo zmanjšalo	6	4,6	48	11,6	54	9,9
Nespremenjeno	19	14,6	104	25,1	123	22,6
Povečalo	103	79,2	259	62,4	362	66,4
Zelo povečalo	1	0,8	4	1	5	0,9
Ne vem	1	0,8			1	0,2
Celota	130	100	415	100	545	100
Ni podatka	7 (1,3 %)					
H_i^2	17,062**					

*** $p < 0,001$ ** $p < 0,050$ * $p < 0,100$

4.2.6 Onesnaženost okolja

Preglednica 9 prikazuje, da 27 (20,6 %) vprašanih meščanov zaznava precejšnje zmanjšanje onesnaženosti svojega okolja. Takšnega mnenja je tudi 70 (16,6 %) intervjuvancev iz podeželja. Nespremenjeno onesnaženost okolja zaznava 17 (13,0 %) intervjuvancev iz urbanega okolja ter 112 (26,6 %) iz ruralnega območja. Več kot polovica vseh intervjuvancev meni, da se je onesnaženost povečala. Takega mnenja je 85 (64,9 %) meščanov in 231 (54,9 %) prebivalcev podeželja. Le dva (0,5 %) zaznavata zelo povečano onesnaženost okolja, medtem ko dva (1,5 %) meščana in 6 (1,4 %) prebivalcev podeželja na zastavljeno vprašanje niso podali odgovora.

Tudi v tem primeru se kažejo statistično značilne razlike v zaznavah med posamezniki mestnih in podeželskih območji. Tveganje za napako pri zavračanju ničelne hipoteze (H_0), ki pravi, da razlik med skupinama ni, je 2,4 %.

Preglednica 9: Zaznave sprememb onesnaženosti okolja.

Zaznave sprememb	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Zelo zmanjšalo	27	20,6	70	16,6	97	17,6
Nespremenjeno	17	13	112	26,6	129	23,4
Povečalo	85	64,9	231	54,9	316	57,2
Zelo povečalo			2	0,5	2	0,4
Ne vem	2	1,5	6	1,4	8	1,4
Celota	131	100	421	100	552	100
Hi ²	11,221*					

*** p < 0,001 ** p < 0,050 * p < 0,100

4.2.7 Poglavitni vplivi na spremembe

Preglednica 10 kaže, da 337 (62,6 %) intervjuvancev pripisuje poglavitni vpliv na spremembe, ki smo jih predhodno navedli, javnim ustanovam (npr. občina, šola). Ta številka vključuje 88 (70,4 %) meščanov ter 249 (60,3 %) intervjuvancev iz podeželja. Dobrih 15 % vseh intervjuvancev meni, da imajo tudi oni sami (prebivalci) velik vpliv na spremembe. Takšnega mnenja je 9 (7,2 %) prebivalcev urbanega območja in 77 (18,6 %) prebivalcev ruralnega območja. Razlog za spremembe okolje je tudi turizem, tako menita 2 (1,6 %) meščana, 12 (2,9 %) prebivalcev podeželja. Vpliv kmetijstva je po mnenju intervjuvancev majhen, kajti le 3 (0,7 %) vprašani iz podeželja menijo, da kmetijstvo vpliva na spremembe. Med poglavitne vplive na spremembe intervjuvanci uvrščajo tudi podjetja. Takšnega mnenja je 14 (11,2 %) prebivalcev urbanega okolja, 23 (5,6 %) prebivalcev ruralnega okolja. Intervjuvanci navajajo tudi vpliv različnih dejavnikov, tega mnenja je 12 (9,6 %) meščanov in 49 (11,9 %) prebivalcev ruralnega okolja. Mednje so uvrstili infrastrukturo, razvoj, ali, da se glavnega krivca ne da navesti. Na to vprašanje 14 (2,5 %) intervjuvancev ni odgovorilo.

Pri poglavitnih vplivih na spremembe prebivalci podeželja in mest prav tako različno zaznavajo spremembe, kar je razvidno iz rezultatov analize Hi² (preglednica 10). Ničelno hipotezo (H₀) lahko zavrnamo brez tveganja.

Preglednica 10: Vpliv institucij na spremembe v okolju.

Institucije	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Javne ustanove	88	70,4	249	60,3	337	62,6
Turizem	2	1,6	12	2,9	14	2,6
Prebivalci	9	7,2	77	18,6	86	16
Kmetijstvo			3	0,7	3	0,6
Podjetja	14	11,2	23	5,6	37	6,9
Različni dejavniki	12	9,6	49	11,9	61	11,3
Celota	125	100	413	100	538	100
Ni podatka	14 (2,5%)					
Hi ²	15,822**					

*** p < 0,001 ** p < 0,050 * p < 0,100

4.2.8 Posledice sprememb na življenje ljudi v kraju

Iz preglednice 11 je razvidno, da so intervjuvanci na vprašanje o posledicah sprememb na življenje ljudi v kraju odgovarjali zelo raznoliko. Tako je 20 (15,3 %) intervjuvancev iz mesta odgovorilo, da so spremembe posledica sprememb namembnosti zemljišč, tako je odgovorilo tudi 65 (16,1 %) prebivalcev podeželja. Posledica sprememb, ki so jih anketiranci navedli, je tudi dražje življenje, tako misli 10 (7,6 %) intervjuvancev urbanega okolja in 5 (1,2 %) intervjuvancev ruralnega okolja. Da spremembe niso imele nobenega vpliva, odgovarja 15 (11,5 %) meščanov in 80 (19,8 %) prebivalcev podeželja. Intervjuvanci so obenem mnenja, da so imele spremembe tako pozitivne kot tudi negativne posledice. K pozitivnim se nagiba 12 (9,2 %) meščanov in 76 (18,8 %) prebivalcev podeželja, medtem ko je 31 (23,7 %) intervjuvancev iz mest mnenja, da so te spremembe negativne. Takšnega mnenja je tudi 73 (18,1 %) prebivalcev podeželja. Intervjuvanci zaznavajo tudi socialne posledice sprememb v okolju, te navaja 20 (15,3 %) vprašanih iz urbanega okolja ter 70 (17,3 %) iz ruralnega okolja. Vprašani zaznavajo tudi okoljske posledice sprememb, te je navedlo 23 (17,6 %) meščanov in 35 (8,7 %) vprašanih iz podeželja. O tem 17 (3,1 %) intervjuvancev ni podalo svojega mnenja.

Statistična analiza je pokazala, da je vrednost Hi^2 (preglednica 11) signifikantna pri 0,000. Glede na to, da majhna vrednost signifikance, v tem primeru je 0,000, govori v prid alternativni domnevi, lahko z gotovostjo potrdimo statistično značilne razlike med posameznima območjema bivanja. Ničelno hipotezo (H_0) zavrnemo.

Preglednica 11: Zaznane posledice sprememb na življenje ljudi.

Posledice sprememb	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Spremembe namembnosti zemljišč	20	15,3	65	16,1	85	15,9
Dražje življenje	10	7,6	5	1,2	15	2,8
Nič	15	11,5	80	19,8	95	17,8
Pozitivne spremembe	12	9,2	76	18,8	88	16,4
Negativne spremembe	31	23,7	73	18,1	104	19,4
Socialne spremembe	20	15,3	70	17,3	90	16,8
Okoljske spremembe	23	17,6	35	8,7	58	10,8
Celota	125	100	413	100	538	100
Ni podatka	17 (3,1%)					
Hi ²	33,024***					

*** p < 0,001 ** p < 0,050 * p < 0,100

4.2.9 Osebna ocena sprememb

Iz preglednice 12 je razvidno, da 26 (19,8 %) prebivalcev mest spremembe opredeljuje kot pozitivne. Tega mnenja je tudi 165 (40,0 %) prebivalcev podeželja. Skoraj polovica vseh intervjuvancev pa spremembe zaznavajo kot negativne. Tako se je opredelilo 61 (46,6 %) intervjuvancev urbanega okolja ter 187 (45,4 %) intervjuvancev ruralnega okolja. 38 (29,0 %) meščanov in 52 (12,6 %) prebivalcev podeželja se je pri tem vprašanju opredelilo, kot da jim je vseeno. Da se vse spreminja, meni 6 (4,6 %) prebivalcev urbanega okolja, 5 (1,2 %) ruralnega, medtem ko 3 (0,7 %) prebivalci ruralnega okolja ne zaznavajo nobenih sprememb. Na vprašanje o osebni oceni (ne)sprememb 9 (1,6 %) intervjuvancev ni odgovorilo.

Tudi pri osebni oceni (ne)sprememb lahko potrdimo statistično značilno razliko med območji bivanja prebivalcev (preglednica 12).

Preglednica 12: Osebna ocena (ne)sprememb.

Ocena sprememb	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Pozitivno	26	19,8	165	40	191	35,2
Negativno	61	46,6	187	45,4	248	45,7
Vseeno	38	29	52	12,6	90	16,6
Vse se spreminja	6	4,6	5	1,2	11	2
Ni spremembe			3	0,7	3	0,6
Celota	131	100	412	100	543	100
Ni podatka	9 (1,6%)					
Hi ²	34,179***					

*** p < 0,001 ** p < 0,050 * p < 0,100

4.2.10 Spremembe oz. novosti

Največ, 37 (29,4 %) prebivalcev mest, in 114 (27,8 %) podeželja v svojem kraju ne potrebuje ničesar (preglednica 13). Da si v svojem kraju želijo delovna mesta, je odgovorilo 9 (7,1 %) intervjuvancev iz urbanega okolja ter 15 (3,7 %) iz ruralnega. Razne prireditve in druženje si želi 32 (25,4 %) intervjuvancev mesta ter 96 (23,4 %) prebivalcev podeželja. Prioriteto jim predstavlja tudi ohranjanje narave, kar je navedlo 21 (16,7 %) prebivalcev mesta in 34 (8,3 %) prebivalcev podeželja. Intervjuvanci si želijo tudi boljšo infrastrukturo: 20 (15,9 %) prebivalcev mesta in 83 (20,2 %) podeželja. Da si želijo trgovine, so navedli 4 (3,2 %) meščani in 21 (5,1 %) prebivalcev podeželja. Željo po turizmu je izrazil en (0,8 %) prebivalec mesta ter 23 (5,6 %) prebivalcev podeželja. Več javnih ustanov v svojem okolju si želita dva (1,6 %) prebivalca urbanega in kar 21 (5,1 %) prebivalcev ruralnega okolja. Trije (0,7 %) intervjuvanci podeželja si želijo več kmetijstva. Na to vprašanje 16 (2,9 %) intervjuvancev ni odgovorilo.

Iz statistične analize je razvidno, da je vrednost Hi^2 (preglednica 13), signifikantna pri 0,011, kar pomeni, da je tveganje za napako pri zavračanju ničelne hipoteze (H_0), le 1,1 %. Tako lahko z gotovostjo zavrnemo ničelno hipotezo (H_0) in potrdimo razlike med skupinama.

Preglednica 13: Želje po spremembah oz. novostih v svojem kraju.

Želje po spremembah	Mesto		Podeželje		Celota	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Delovna mesta	9	7,1	15	3,7	24	4,5
Prireditve, družjenje	32	25,4	96	23,4	128	23,9
Ohranjanje narave	21	16,7	34	8,3	55	10,3
Nič	37	29,4	114	27,8	151	28,2
Infrastruktura	20	15,9	83	20,2	103	19,2
Trgovina	4	3,2	21	5,1	25	4,7
Turizem	1	0,8	23	5,6	24	4,5
Javne ustanove	2	1,6	21	5,1	23	4,3
Kmetijstvo			3	0,7	3	0,6
Celota	131	100	412	100	543	100
Ni podatka	16 (2,9 %)					
Hi ²	19,904*					

*** p < 0,001 ** p < 0,050 * p < 0,100

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

V raziskavo smo zajeli populacijo, katere starost je bila dokaj enakomerno porazdeljena med mlajšo (starih od 15 do 27 let), srednjo (starih od 28 do 65 let) in starejšo (starih nad 65 let) generacijo. Delež posamezne generacije se je gibal od 31 do 35 %. Največ intervjuvancev (71,9 %) je bilo iz podeželskega območja, iz mestnega je prihajalo 23,7 % intervjuvancev, le 24 (4,3 %) intervjuvancev je bilo iz obmestja, katere smo priključili podeželskemu območju.

Največ vseh intervjuvancev, 43,5 % meščanov in 44,8 % vprašanih iz podeželja, je navedlo, da je njihov kraj prepoznaven predvsem po naravnih danostih ali pa so navedli ostale posebnosti (43,5 % prebivalcev urbanega naselja in 42,4 % ruralnih območij). Pridobljene rezultate lahko povežemo s 3. os Programa razvoja podeželja, ki spodbuja k povišanosti kakovosti življenja na podeželju in diverzifikaciji podeželskega gospodarstva. Glede na to, da intervjuvanci kot glavno prepoznavnost našega prostora navajajo naravne danosti, se možnosti razvoja, še zlasti podeželja v veliki meri kažejo v razvoju turizma.

Da se je obseg kmetijskih zemljišč zmanjšal, je navedla večina vprašanih (83,2 % meščanov in 62,5 % vprašanih prebivalcev podeželja), kar je v skladu z izsledki iz literature, ki pravijo, da danes več kot 65 % Evropejcev živi na urbaniziranih območjih (O' Connor, 2003). Gradnja mest, krajev in infrastrukture nedvomno pomeni širjenje urbanih območij in krčenje kmetijskih površin. Iz tega sledi, da se zmanjšuje obdelanost površin na podeželju in ne ohranja, kot to vzpodbuja sedaj veljavni Program razvoja podeželja 2007-2013.

Slaba polovica vseh vprašanih, tako meščanov kot tudi prebivalcev podeželja, je odgovorila, da je obseg gozdnih površin nespremenjen (48,9 % oz. 45,8 %). Vendar pa prebivalci mest zaznavajo manjše povečanje gozdnih površin kot prebivalci podeželja.

Povečan obseg je opazilo le 15 (11,5 %) meščanov in kar 108 (25,7 %) vprašanih prebivalcev podeželja. To je v skladu z literaturo, saj se na eni strani pojavlja problem urbanizacije kmetijskih zemljišč, na drugi pa opuščanje obdelovalnih površin in zaraščanje. Prebivalci mest tudi zaznavajo, da se je pozidava zemljišč močno povečala, tako meni 93,1 %, medtem ko prebivalci podeželja v večji meri tudi zaznavajo povečano pozidavo, vendar ne v tako velikem obsegu (79,6 %). Preostali intervjuvanci so povečini zaznali nespremenjen obseg (5,4 % meščanov in 18,8 % prebivalcev podeželja). Glede na povečano pozidavo se je povečala tudi poseljenost tako v mestih kot na podeželju, kar navaja 79,2 % meščanov in 62,4 % prebivalcev podeželja. Pridobljeni podatki nam nakazujejo, da je urbanizacija in hkrati pozidava močno v porastu, še posebej v urbanih območjih, kar je razvidno tudi iz literature in sicer, da prvič v človekovi zgodovini živi več prebivalcev v mestih kot na podeželju (Vrščaj, 2007). Kljub temu, da mesta nedvomno lahko prispevajo k doseganju ciljev lizbonske agende, se moramo zavedati, da je tudi trajnostni razvoj podeželja bistven za gospodarsko rast EU. Rezultati naše raziskave kažejo, da se pozidava in poseljenost povečujeta tudi v ruralnem prostoru, posledično se s tem ustvarjajo nova delovna mesta na podeželju.

Več kot polovica vseh intervjuvancev meni, da se je onesnaženost povečala, kar je navedlo 64,9 % prebivalcev urbanih območij in 54,9 % prebivalcev ruralnih območij. Na drugi strani pa 20,6 % meščanov in 16,6 % prebivalcev podeželja navaja, da je onesnaženost okolja zelo zmanjšana.

Poglavitni vpliv na spremembe 62,6 % vseh intervjuvancev pripisuje javnim ustanovam. To mnenje prevladuje pri prebivalcih mest, 70,4 %, medtem ko je takšnega mnenja 60,3 % podeželanov. Dobrih 15 % intervjuvancev meni, da imajo tudi sami velik vpliv na spremembe. Posledice teh sprememb intervjuvanci zaznavajo zelo raznoliko. Največ vprašanih se je nagibalo k negativnim oz. pozitivnim posledicam. K pozitivnim se nagiba 9,2 % meščanov in 18,8 % prebivalcev podeželja, medtem ko je 23,7 % intervjuvancev iz mest ter 18,1 % prebivalcev podeželja mnenja, da so te spremembe negativne. Prav tako so intervjuvanci na zastavljeno vprašanje, kakšna je njihova osebna ocena sprememb, najpogosteje navedli pozitivno oz. negativno sprejemanje. 19,8 % meščanov spremembe opredeljuje kot pozitivne, takšnega mnenja je tudi 40,0 % prebivalcev podeželja. Medtem ko skoraj polovica vseh intervjuvancev spremembe zaznava kot negativne.

Večina prebivalcev mest in podeželja v svojem kraju ne potrebujejo ničesar novega. Med pogostejšimi odgovori pa je bil tudi ta, da si želijo več druženja in raznih prireditev.

5.2 SKLEP

Vsi sklepi, ki jih navajamo v nadaljevanju, se nanašajo na intervjuvance iz mestnih, obmestnih in podeželskih območij.

Največ intervjuvancev je mnenja, da je njihov kraj znan predvsem po naravnih danostih. Obseg kmetijskih zemljišč se je zmanjšal, kar zaznavajo tako prebivalci mest kot podeželja. Vendar je ta proces bolj opazen v urbanih območjih.

Skoraj polovica vprašanih zaznava nespremenjen obseg gozdnih površin, medtem ko prebivalci podeželja zaznavajo tudi zaraščanje oz. rahlo povečano gozdnatost. Pozidava zemljišč se je v zadnjih desetletjih močno povečala, kar zaznava večina vseh intervjuvancev.

Več kot polovica vprašanih je mnenja, da se je v primerjavi s preteklim obdobjem onesnaženost pri nas povečala.

Več kot polovica vprašanih pripisuje poglavitno odgovornost spremembam v prostoru javnim ustanovam. Največ jih navaja, da so posledice teh sprememb tako pozitivne kot tudi negativne. Prav tako je tudi njihova osebna ocena sprememb tako pozitivna kot tudi negativna.

Največ intervjuvancev se je opredelilo, da v svojem kraju ne potrebujejo nobenih novosti v dejavnosti, oz. so mnenja, da kraju nič ne manjka.

6 POVZETEK

V Sloveniji se predvsem v zadnjih desetletjih soočamo s povečano urbanizacijo zemljišč in s tem nepovratnim uničenjem tal kot naravnim virom. Na drugi strani pa se povečuje zaraščanje kmetijskih zemljišč, kar ima za posledico zmanjševanje potencialov funkcije pridelave hrane. Vse to vpliva na spremenjeno krajinsko identiteto Slovenije. Boljša cestna omrežja in večja mobilnost prebivalcem omogočajo življenje izven mest ter obenem koristiti ugodnosti mestnih okolij. Vse to pa vpliva tudi na opuščanje kmetijskih dejavnosti, predvsem v bolj hribovitih in oddaljenih podeželskih območjih. Te spremembe v okolju so zaznali tudi intervjuvanci, pri čemer se med prebivalci različnih območij zaznave razlikujejo.

V diplomski nalogi so nas zanimale zaznave in ocene sprememb v okolju med prebivalci mestnih, obmestnih in podeželskih območij. Prva analiza nam je pokazala, da rezultati niso statistično značilni, saj je bila skupina prebivalcev obmestnih območij premajhna. Zato smo le te priključili podeželskemu območju. Predpostavili smo, da se zaznave in ocene sprememb v okolju med prebivalci različnih območij razlikujejo.

Informacije o zaznavanju sprememb rabe prostora smo pridobili z metodo spraševanja, in sicer smo uporabili osebni strukturiran intervju. Zanj je značilno, da so vprašanja pripravljena vnaprej, sogovornika sta ves čas osredotočena na osnovno tematiko razgovora, vpliv izpraševalca je manj oseben. Intervjuje so izvedli študentje in študentke drugega letnika agronomije in četrtega letnika zootehnike pod mentorstvom prof. dr. Majde Černič Istenič po celotni Sloveniji. Na zastavljena vprašanja je odgovorilo 552 udeležencev raziskave. Odgovori intervjuvancev se ujemajo z ugotovitvami iz literature, kar se tiče zaznave sprememb v obsegu kmetijskih zemljišč, gozdnih površin, pozidanih zemljišč, poseljenosti območja in sprememb onesnaženosti okolja.

Razlike v zaznavi teh sprememb med prebivalci različnih območij smo ugotavljali z metodami opisne statistike, kot je Hi^2 , s pomočjo katerega smo preverjali veljavnost ničelne (H_0) hipoteze, da se odgovori med intervjuvanci različnih območij ne razlikujejo. Da so predpostavke Hi^2 testa izpolnjene, oziroma da lahko preverimo H_0 , mora biti najnižja pričakovana frekvenca vsaj 5. Ta pogoj ni izpolnjen pri vseh Hi^2 testih zaradi dokaj majhnega števila intervjuvancev oziroma zaradi razdelitve intervjuvancev na mestno in podeželsko območje.

Rezultati intervjujev so nam pokazali, da prebivalci opažajo zmanjšanje obsega kmetijskih zemljišč, in sicer bolj to zaznavajo prebivalci urbanih območjih. V povprečju je gozdnatost nespremenjena, vendar intervjuvanci iz ruralnih območjih bolj zaznavajo rahlo zaraščanje oz. povečano gozdnatost. Da se je pozidava in s tem tudi poseljenost močno povečala, opažajo tako prebivalci mest kot tudi prebivalci podeželja. V primerjavi s preteklim obdobjem se je pri nas, kot so zaznali tudi vprašani, povečala tudi onesnaženost. Posledice sprememb intervjuvanci ocenjujejo tako pozitivno kot negativno. Večina sodelujočih v raziskavi je s svojim življenjem in krajem bivanja zadovoljna in ne izraža potrebe po novostih in spremembah. Tisti, ki pa si jih želijo, bi si želeli izboljšanja družabnih dejavnosti v svojem kraju, za kar naj bi po mnenju intervjuvancev poskrbele javne ustanove, predvsem občine in razna društva.

Postavljeno delavno hipotezo, da se zaznave in ocene sprememb v okolju med prebivalci različnih območij razlikujejo, smo z raziskavo in analizo potrdili.

7 VIRI

- Amsterdamska pogodba. 1997. Generalni sekretar Sveta Evropske unije, sekretar medvladne konference (22. okt. 1997).
<http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc> (12. sep. 2009)
- Bouma J., Varallyay G., Batje N.H. 1998. Principal land use changes anticipated in Europe. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 67, 2-3: 103-119
- Built-up areas. 2009. Eurostat
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdnr510> (28. mar. 2010)
- Colinvaux P. 1986. *Ecology*. New York, John Wiley & Sons: 725 str.
- Direktiva Sveta o celovitem preprečevanju in nadzorovanju onesnaževanja okolja
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:03:31996L0061:SL:PDF> (3. okt. 2009)
- Direktiva Sveta o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Ur. l. EU 92/43/EGS
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0043:20070101:SL:PDF> (3. okt. 2009)
- Direktiva Sveta o ohranjanju prosto živečih ptic. Ur. l. EU 79/409/EGS
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31979L0409:SL:PDF> (3. okt. 2009)
- Evropsko okolje – stanje in možnosti 2005. 2005. European Environment Agency (EEA).
http://www.eea.europa.eu/sl/publications/state_of_environment_report_2005_1/SL-summary.pdf (27. sep. 2009)
- Golob S., Hrustel-Majcen M., Cunder T. 1995. Raba zemljišč v zaraščanju v Sloveniji. *Sodobno kmetijstvo*, 28, 3: 107-113
- Graph foret bois. 1992. Paris, AGRESTE: 62 str.
- Key facts and figures about Europe and the Europeans. 2009. Europa
http://europa.eu/abc/keyfigures/sizeandpopulation/index_en.htm (15. sep. 2009)
- Kohezijska politika in mesta: prispevek mest in naselij k rasti in zaposlovanju v regijah 2006. Komisija Evropskih Skupnosti.
http://ec.europa.eu/regional_policy/consultation/urban/com_2006_0385_sl.pdf (3. okt. 2009)

- Koprivnik S., Trampuž C. 2000. Analize podatkov z SPSS-om. Ljubljana, FDV: 94 str.
- Košmelj K. 2001. Uporabna statistika. Ljubljana, Biotehniška fakulteta: 194 str.
- Lah A. 1998. Narava in okolje: varstvo in razvoj. Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije: 82 str.
- Land accounts for Europe 1990 – 2000. 2006. EEA
http://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2006_11 (28. sep. 2009)
- Lizbonska strategija. 2000. Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji.
<http://www.evropa.gov.si/si/lizbonska-strategija/> (15. jan. 2010)
- Marušič J., Hudoklin J., Kovačič M., Černič Istenič M., Winkler I., Mikoš M., Mušič V.B., Ravbar M. 2001. Krajina in prostorski razvoj Slovenije – zasnova: raziskovalni projekt: končno poročilo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta: 112 str.
- Nachmias D., Frankfort-Nachmias C. 1996. Research methods in the social sciences: 600 str.
- Naveh Z., Lieberman A.S. 1984. Landscape ecology. New York, Springer-Verlag: 356 str.
- Nortcliff S. 2002. Standardisation of soil quality attributes. Agriculture, Ecosystems & Environment, 88, 2: 161-168
- Okolje: dobra novica za metulje, netopirje in medvede. 2008. Europa
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/476&format=HTML&aged=1&language=SL&guiLanguage=en> (15.jan. 2010)
- O'Connor P.J. 2003. Human impacts. Geological survey of Ireland.
<http://www.gsf.fi/publ/foregsatlas/articles/HumanImpacts.pdf> (27. sep. 2009)
- Ogrin D. 1997. Slovenske krajine. Ljubljana, DZS: 303 str.
- Peterlin M., Kontic B., Kross C. B. 2005. Public perception of environmental pressures within the Slovene coastal zone. Ocean and coastal management: 48, 2: 189-204
- Podnebne spremembe v središču. 2009. European Commission
http://ec.europa.eu/environment/climat/campaign/news/list_news_sl.htm (12.sep. 2009)
- Pravilnik o katastru dejanske rabe kmetijskih zemljišč. Ur. l. RS št. 6/05
- Pravilnik o spremembah pravilnika o evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ur. l. RS št. 9/08
- Pravilnik o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora. Ur. l. RS št. 9/04

- Predlog splošnega proračuna Evropske unije za proračunsko leto 2007. 2006. Evropski parlament.
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pa/625/625625/625625sl.pdf (27. sep. 2009)
- Program razvoja podeželja za RS 2007 – 2013. 2005. Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja.
http://www.arsktrp.gov.si/si/o_nas/sektorji_in_sluzbe/sektor_za_razvoj_podezelja/program_razvoja_podezelja_2007_2013_prp_2007_2013/
- Somogyi Z. 1994. Basic information on forest resources, use of wood, forest policy and legislation in Hungary.
<http://www.fao.org/docrep/w3722e/w3722e20.htm> (3. okt. 2009)
- Statistični letopis Republike Slovenije 2007. 2007. Statistični urad Republike Slovenije
http://www.stat.si/letopis/index_letopis.asp (27. sep. 2009)
- Statistični urad Republike Slovenije. Interaktivni statistični Atlas Slovenije. 2000
<http://stat.monolit.si/?lang=sl> (25/9/2009)
- Strategija razvoja Slovenije. 2005. Ljubljana, Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj
http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/projekti/02_StrategijarazvojaSlovenije.pdf (12. sep. 2009)
- The European Conference on Rural Development. 2003. European Commission.
http://ec.europa.eu/agriculture/events/salzburg/index_en.htm (29. sep. 2009)
- Tivy J. 1990. Agricultural ecology. New York, Longman: 288 str.
- Uredba o posebnih varstvenih območjih. Ur. l. RS št. 49-2277/04
- Uredbo o vrsti dejavnosti in napravah, ki lahko povzročajo onesnaževanje okolja večjega obsega. Ur. l. RS št. 97-4267/04
- Uredba Sveta o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. (ES) št. 1698/2005
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:277:0001:0040:SL:PDF>
(12. sep. 2009)
- Vpliv politik skupnosti na ozemlje EU. 2003. Ministrstvo za okolje in prostor
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/konvencije/perspektive/a_epp2.pdf (26. sep. 2009)
- Vrščaj B. 2007. Urbanizacija tal v Sloveniji. V: Strategija varovanja tal v Sloveniji. Konferenca ob svetovnem dnevu tal 5. december 2007. Knapič M. (ur.). Ljubljana, Pedološko društvo Slovenije, soorganizator Ministrstvo za okolje in prostor: 263-280

Zakon o ohranjanju narave – ZON. Ur. l. RS št. 56/99

Zakon o prostorskem načrtovanju – ZPNačrt. Ur. l. RS št. 33/07

Zakon o varstvu okolja – ZVO. Ur. l. RS št. 32/93

Zakon o varstvu okolja – ZVO-1. Ur. l. RS št. 41/04

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja – ZVO–1A. Ur. l. RS št. 20/06

Žumer L. 1976. Delež gozdov v slovenskem prostoru. Ljubljana, Inštitut za gozdno in lesno gozdarstvo pri Biotehniški fakulteti: 259 str.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, prof. dr. Majdi Černič Istenič za strokovno pomoč in spodbudo, za ves čas, ki mi ga je namenila pri razpravah ter za vse nasvete pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvala gre tudi vsem študentom, ki so izvedli intervjuje ter seveda intervjuvancem.

Posebno pa se zahvaljujem staršema, ki sta mi omogočila študij. Hvala tudi sestri in vsem ostalim, ki so mi bili v času študija v kakršnokoli oporo.

PRILOGA A

Vprašalnik

Vzorec: vsak študent/študentka izvede šest intervjujev (s tremi moškimi, tremi ženskami, po enega oz. eno mlajše (15 do 27 let), srednje (28 do 65 let) in starejše generacije (nad 65 let)).

Na začetku vsakega intervjuja vprašati po osnovnih značilnostih intervjuvancev: spol, starost, dosežena izobrazba, zakonski stan, velikost gospodinjstva (število oseb v gospodinjstvu), dejavnosti (delovni status), materialni položaj (ocena lastne blaginje).

Vprašanja:

1. Kaj daje vašemu kraju največjo prepoznavnost? Po čem se zlasti loči, odlikuje od drugih krajev?
2. Ali se je po vašem mnenju obseg kmetijskih zemljišč na območju kraja, kjer živite, v preteklih desetih letih povečal, zmanjšal ali ostal nespremenjen?
3. Kaj pa obseg gozdnih površin? Ali se je na območju kraja, kjer živite, v preteklih desetih letih povečal, zmanjšal ali ostal nespremenjen?
4. Kaj pa obseg pozidanih zemljišč? Ali se je na območju kraja, kjer živite, v preteklih desetih letih povečal, zmanjšal ali ostal nespremenjen?
5. Kaj pa poseljenost na območju kraja, kjer živite? Ali se je število prebivalcev v preteklih desetih letih povečalo, zmanjšalo ali ostalo nespremenjeno?
6. Kaj pa onesnaženost okolja? Ali se je na območju kraja, kjer živite, v preteklih desetih letih povečala, zmanjšala ali ostal nespremenjena?
7. Kdo, katere institucije, organizacije, skupine in/ali posamezniki ali dogodki imajo (so imeli) poglobitni vpliv na našete spremembe v vašem kraju?
8. Kakšne posledice imajo (bodo imele) po vašem mnenju navedene spremembe na življenje ljudi v vašem kraju?
9. Kako vi osebno ocenjujete te (ne)spremembe, jih odobravate, jim nasprotujete, ali vam je vseeno, kako se vaše okolje ne(spreminja)?
10. Kakšne spremembe oz. novosti v dejavnosti, če sploh kakšne, bi si vi v vašem kraju najbolj želeli (kaj kraju manjka)?